

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Кафедра української філології та загального мовознавства

*Слобожанська бесіда – 11.
Лінгвістика тексту і
вивчення української ментальності*

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(9 листопада 2018 р., м. Старобільськ)

Старобільськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2018

Рецензенти:

Лапко Олена Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Попова Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Слобожанська бесіда-11. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Старобільськ, 9 листоп. 2018 р.) / ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка” ; за ред. проф. Глуховцевої К. Д. – Вип. 11. – Старобільськ, 2018. – 219 с.

Цей збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Слобожанська бесіда – 11. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності”, на якій порушено актуальні питання лінгвістики тексту; особливостей діалектного мовлення, ідіолекту; викладання української мови в освітніх закладах. Представлено також літературознавчі студії.

Для мовознавців, студентів-філологів, учнів середніх шкіл, широкого кола читачів.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
(протокол № 5 від 30 листопада 2018 року)*

© Колектив авторів, 2018

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ СТУДІЇ: ТРАДИЦІЇ, ДИСКУСІЇ, ІННОВАЦІЇ

О. О. Бровко

(Київській університет імені Бориса Грінченка)

ХУДОЖНІ МОДЕЛІ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРАХ УЧАСНИКІВ „КОРОНАЦІЇ СЛОВА”

Актуальність дослідження сучасних текстів зумовлена необхідністю формування критичного підходу до конструктивних і деструктивних способів збереження пам'яті про свою культуру, відбитих у літературі; пропозиціями практичних моделей прочитання творів, у яких розкрито, як особистість зберігає чи формує свою ідентичність – етнічну, культурну, національну, громадянську, європейську, аксіологічну, „розсіяну”, „плинну”, его-ідентичність та ін.

Специфіка ідентичностей є значущим предметом вивчення в класичних дослідженнях Ч. Тейлора „Джерела себе”, Е. Д. Сміта „Національна ідентичність”, есеях Е. Саїда „Думки про вигнання”, К. Гайна „Два розмисли про мандри й вигнання”, студії Ф. Фукуями „Ідентичність і міграція” та ін.

Об'єктом дослідження є романістика сучасних українських авторів – учасників Міжнародного літературного конкурсу „Коронація слова”. *Предмет* дослідження – вербалізовані об'єкти ідентичностей, а також рефлексії науковців з проблеми типології ідентичностей. Це дає змогу вивчати і вписувати художні тексти в актуальні світоглядні, соціокультурні, культурно-історичні, націокультурні, теоретико-методологічні системи, виділяти їхні унікальні (етнонаціональні) й універсальні (загальнолюдські) ознаки.

Героїня роману Наталки Доляк „Заплакана Європа” від реалій радянського життя зі страхом перед КДБ, таємним прослуховуванням передач „Голосу Америки”, кількогадинними чергами під впливом коханого погоджується втекти за кордон [3]. Роман було подано до участі в Міжнародному літературному конкурсі „Коронація слова” в 2011 р. під назвою „Біженка”. Через жіночу історію Людмили Бабенко висвітлено проблеми еміграції, збереження національної ідентичності,

описано труднощі і принади життя на чужині. Тут і розповіді про роботу, і сцени депортації, і особистісні стосунки. Не нав'язливо, але послідовно в романі розгортається тема української державності та національного виховання. Загалом твір відзначається переконливістю характерів, реалістичністю художнього зображення, добротною мовою.

Проблемі самоідентифікації у свідомості емігранта присвячено роман Ірини Власенко „Чужі скарби”, який на „Коронації слова – 2017” отримав спеціальну відзнаку Київського університету імені Бориса Грінченка. При вивченні художньої літератури важливими є адаптаційні та інтеграційні практики митців, які в мистецькому полі описали, проаналізували, осмислили проблеми ідентичності, що може служити для створення моделей і сценаріїв позитивної культурної реконструкції та формування громадянської ідентичності в сучасній Україні. „Спочатку, – коментує Ірина Власенко, – роман називався „Повернення можливо”, потім „Вороття”, і головна думка його полягала в тому, що ми завжди повертаємося туди, звідки прийшли. Де б не мандрували, з ким би не стикалися, як би не змінювалися протягом життя, ми завжди повертаємося в те небуття, з якого появилися на світ. Ми повертаємося до самих себе” [1].

Текст Ірини Власенко розгортається в контексті утвердження україноцентричної інтенції. Зокрема, у розмовах із захопленим історією слов'янських народів П'єром (Петром) у Люксембурзькому парку юна студентка філософського факультету Сорбонни Анні Щербініна дізналася для себе чимало нового: „Що могло чекати київську княжну в брудному, темному Парижі, населення якого налічувало близько п'ятнадцяти тисяч осіб, тоді, як в Києві жило – п'ятдесят. Київська Русь у той час – одна з найбільших і наймогутніших держав Європи. У Києві вже була вибудована Софія (Софійський собор), Золоті ворота та Десятинна церква. Як раз закладався Печерський монастир. Сьогодні він один з найдавніших і найбільших в Європі. Анна звикла до просторого й чистого міста з золотими маківками церков, та була неприємно здивована тісному Парижу, з його брудними вуличками й відсутністю елементарної чистоти. Три вулиці,

чотири двори, насправді Генріх – „володар двору”, так у перекладі з давньогерманської звучить його ім’я” [6].

У романі авторка поєднує монологічне мовлення, описово розповідну композиційну форму, вставні топонімічні перекази лінгвістичної та культурологічної тематики, екскурси в історію Київської Русі, доби козаччини, рецепцію подій в Україні 2014 – 2016 рр., роздуми про національну, європейську, антиімперську ідентичність українців. Звернімося до роману Ірини Власенко: „Якось зовсім непомітно для себе Анні стала мислити іншими категоріями. Ні, вона залишилася парижанкою та любила своє рідне місто. Але щось змінилося в цій любові. Спостерігаючи за боязким хвилюванням парижан після терактів, вона бачила, як реагує на події світ, та їй ставало гірко від того, що в милій їй серцю Україні практично те ж саме відбувається вже більше двох років, гинуть тисячі людей, і світ не стає на вуха. Він просто висловлює свою стурбованість. Чому? Тому що Париж – це не Київ? А Франція – це не Україна?” [6].

Текст Ірини Власенко вирізняється увагою до потреби сучасної людини осмислити минуле своєї країни, звільнившись від імперських міфів. „І не важливо, що держава втрачала свої кордони і переходила під владу Орди, Литви, Польщі, Московії, народ, що населяв ці території, ніколи не втрачав своєї самобутності. Ген свободи і гідності не має кордонів, він у крові народу, який живе на цій землі” [7].

Серед художніх творів, присвячених актуальній проблемі національної ідентичності українців, вирізняється роман-тревелог О. Гавриша „Блукаючий народ” (2012) – історії з життя української діаспори на Балканах. Рефлексією над питаннями травмованої ідентичності в умовах тоталітарних суспільств є антиутопія О. Чупи „Акваріум” (2015) [4].

Романи, присвячені проблемі збереження національної ідентичності, потенційно потрапляє під різні перехресні погляди: геополітичний, екзистенційний, онтологічний, антропологічний, що може стати предметом подальшого літературознавчого дослідження.

Література

1. **Власенко І.** Про що книга „Чужі скарби” / Ірина Власенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://h.ua/story/445424/>. 2. **Власенко І.** Чужі скарби : роман. – Х. : Віват, 2018. – 320 с. 3. **Доляк Н.** Заплакана Європа / Наталка Доляк. – Х. : Книжк. Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 288 с. 4. **Проблема** ідентичностей у сучасній українській літературі: виміри „Коронації слова” : монографія / наук. ред. Н. І. Богданець-Білоskalенко, О. О. Бровко. – Чернівці : Видав. дім „Букрек”, 2018. – 224 с.

А. О. Єдаменко

(Київський університет імені Бориса Грінченка)

ОБРАЗ СТЕПУ В ПРОЗІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Земля сполоханих риб і степових птахів.

Земля золотих пшениць і палених трав

С. Жадан

Науковою проблемою є з'ясування засобів зображення образу степу в романах „Ворошиловград” та „Інтернат” С. Жадана. До подібних досліджень варто віднести статтю М. Назаренка „Landscape-novels” Майка Йогансена і Сергія Жадана”.

Метою праці є осмислення ідіостильових особливостей зображення степу у творчості Сергія Жадана.

Об'єктом дослідження є романи Сергія Жадана „Ворошиловград”, „Інтернат”. *Предмет* дослідження – художні засоби створення образу степу.

Теоретико-методологічною основою слугують праці з психоаналізу, геопоетики, історико-літературні дослідження В. Агєєвої та М. Назаренка. У роботі послуговуємося здобутками психоаналітичного та постструктуралістського літературознавчих методів.

У творчості С. Жадана образ степу є одним із концептуальних. Цей локус набуває цікавих художніх модифікацій у романах „Ворошиловград”, „Інтернат”. В. Агєєва зазначає: „Депресивний, загрожений, необжитий і неупорядкований простір, де на них чекають повсякчасні небезпеки й пастки, де шляхи заводять на безвість, залізничні колії несподівано починаються й обриваються посеред голого степу” [1, с. 1].